

LIBERTAS ANTOLOGI 1

- 4-9 **FÖRORD**
Elinor Odeberg
- 10-23 **INAVEL I DEN SVENSKA MEDIEVÄRLDEN**
Johan Frick
- 24-34 **MAN FÖDS INTE TILL SOCIALDEMOKRAT**
Johanna Mårtensson
- 35-41 **ALLA ÄR UNDERDOGS**
John Runeson
- 42-54 **EN PATRIARKAL SJÄLVCENSURMASKIN**
Elin Carlsson
- 55-60 **DE VITA ROCKARNAS MAKT**
Liss Jonasson
- 61-70 **EN STYMPAD MILJÖRÖRELSE**
Felix Antman Debels
- 71-81 **BOSTADSFRÅGAN INGEN STÄLLER**
Mats Franzén
- 82-87 **POLISSTATEN SVERIGE**
Karim Jebari
- 89-94 **KAMPEN SLUTAR INTE I FÄNGELSE**
Madeleine Bengtsson
- 95-108 **GARDEROBEN PÅ GLÄNT**
Angelika Kablos
- 109-121 **PÅ SPANING EFTER DEN CENSUR SOM FLYTT**
Carl Wahlström

Libertas är Socialdemokratiska Studentförbundets, s-studenter, idépolitiska forum. Libertas drivs av en redaktion självständig från förbundets styrelse. Vårt syfte är att föra en progressiv socialdemokratisk idédebatt.

FÖRORD

Elinor Odeberg

Censuren är till sin natur ideologisk. För att förstå hur censuren verkar måste vi först veta vad vi menar med demokrati.

Nyliberalismens nakna version av demokrati, att staten bara ska upprätthålla lagar och regler, bygger på idén om att människor inte behöver mer än en negativ frihet, det vill säga en frihet från förtryck eller tvång, för att uppnå sin fulla potential. Nyliberalismen stannar vid att människor behandlas lika juridiskt, men intresserar sig inte för social rättvisa. Snarare rättfärdigar den sociala ojämlikheter med att vi har lika juridiska rättigheter.

Reducerar vi demokrati till att handla om negativ frihet skulle det kunna hävdas att Sverige är fritt från censur. Något som de flesta svenska politiker förmodligen reflexmässigt skulle skriva under på. Sverige har lagstadgat yttrandefrihet och pressfrihet, anti-diskriminering och lika lön för lika arbete. Med mera.

Samtidigt är den svenska pressen bland de mest mediekoncenterade i hela världen (något som Libertas Johan Frick skriver förtjänstfullt om i kapitel 1), rasism och sexism frodas och män och kvinnor får inte lika lön för lika arbete (läs Elin Carlsson i kapitel 4 om patriarkatets osynliga hand). Kan vi, som socialister, verkligen begränsa censuren till en fråga om formella rättigheter eller hinder?

Konsekvensen av en nyliberal demokratisyn blir att se censur som enbart något reaktivt, det vill säga att du försöker utföra en handling men hindras. Det skulle till exempel kunna handla om publikationen av en artikel. Om artikeln skrivs men refuseras på grund av att innehållet är känsligt kan det vara en form av reaktiv

censur. Censuren är en motreaktion. Men att inte skriva artikeln överhuvudtaget går inte att klassa som censur enligt det nyliberala tankemönstret. Resultatet blir detsamma – budskapet når inte ut – men i det senare fallet är en potentiell censur närmast omöjligt att upptäcka.

Den reaktiva censuren har i allmänhet den fördelen att den är synlig – formaliserad - i meningen att det går att läsa om den i lagboken eller höra någon uttala den. Transparensen gör den lättare att replikera, och motarbeta om en så vill.

Detta är dock oftast en övergångsfas. Styrkan på motståndet avgör hur länge denna fas varar; om censuren upphör, eller, om den tillslut normaliseras. Det som tidigare var föremål för diskussion avskrivs från den politiska dagordningen. Censuren verkar i det dolda och människor anpassar sig omedvetet därefter. Kvar är en värdering eller apati. Detta handlar på ett större plan om samhällets maktförhållanden.

Trots att vi vid första anblick ryggat för ordet censur, finns det exempel på där den rentav verkar allmännyttigt. Få ifrågasätter censuren av barnpornografi eller åldersgränser på bio. Förmodligen är censuren av barnpornografi inte ens föremål för reflektion överhuvudtaget. Att en sådan grundläggande värdering innefattar vissa censoriska egenskaper är inte föremål för en demokratisk konflikt; det är snarare en demokratisk förutsättning.

Men när så kallade demokratiska stater förbjuder viss klädsel eller viss konst i det offentliga, kanske är det då censuren verkar anti-demokratiskt. Den avgörande skillnaden mellan att censurera barnpornografi och att censurera konst i det offentliga rummet handlar om vem som har makt att censurera, vad som censureras, och om vägen dit.

När en demokratisk stat censurerar barnpornografi eller alkoholreklam är det primära incitamentet att skydda människor, och initiativet kommer företrädesvis från medborgarna själva. När staten censurerar konst till förmån för reklam handlar det om något annat. Dels är inte incitamentet att värna om medborgarnas intressen, utan om företagets intressen, dels kommer inte initia-

tivet från en folkrörelse för reklam, utan från en kraftig lobbyism.

”Vägen till helvetet är kantad av goda intentioner”, som ett franskt helgon ska ha yppat. Carl Wahlström skriver i kapitel 11 om statlig filmcensur och hur den haft tydliga paternalistiska drag. Liss Jonasson beskriver i kapitel 5 om hur tvångsteriliseringen av homosexuella försvarades politiskt. Det väsentliga är att särskilja om normer och censoriska regler implementeras uppifrån, från makten, eller om de kommer nedifrån, från folket, och vilka incitament som vägleder. Inte sällan är incitamenten, även när annat anges, att skydda makten; oavsett om den är politisk, ekonomisk eller kulturell.

Det kritiska ligger alltså i maktutövandet. Agerar staten eller marknaden som medborgarnas förlängda arm? Även här rymms ett ideologiskt övervägande.

Eftersom nyliberalismen fränsäger sig politiskt ansvar för social rättvisa, överläggs det ansvaret på marknaden. Utbud och efterfrågan blir då formen för demokratiskt inflytande, varför krav på frihandel beskrivs som ”vägen till demokrati” av nyliberala institutioner som IMF (Internationella Valutafonden) och WTO (World Trade Organisation). Det är vad moderata partiledaren Fredrik Reinfeldt menar när han framställer skolpeng och vårdpeng som ett sätt att ”rösta med fötterna”. Det är varför högern hellre talar om konsumenter istället för medborgare.

Och visst utfärdar marknaden ett medborgarintresse. Med betoning på ett. Den utför det som ligger i kapitalägarnas intresse, inkom. Har du inte kapital, har du heller inte inflytande på en marknad. Vi må ha lika formella rättigheter på marknaden, men vi har inte lika möjligheter eller förutsättningar. Det är ojämlikt. Det är just det som gör marknaden odemokratisk.

Om vi snarare lägger vår lit till representativa demokratiska organ, där vi alla ska kunna föra fram sin talan, växer en mer dynamisk problembild fram. En demokratiskt styrd organisation kan ställas till svars för sina handlingar, eftersom den har en skyldighet att inkludera alla. Den är föränderlig, eftersom makten utgår ifrån folket.

Där nyliberalism rationaliserar bort en människa som hamnat i kläm med ”du valde fel”, ska den demokratiska socialismen se till att densamme hamnar rätt. En demokratisk organisation eller styrelseskick som syftar till att inkludera alla och som vilar på positiva friheter, måste också ta ett större ansvar.

Den intressanta frågan att ställa sig är alltså inte om censur förekommer, utan vad som blir föremål för censur och varför. Om frågan är ”om” fastnar vi en diskussion om bevisbörda, vilket i en nyliberalt styrd samhällsdebatt, där uppmärksamhet och gehör är avhängig mätbarhet, allsomoftast avgränsar problem till individuellt ansvar och enskilda misstag, eftersom det är det enda som syns. Precis som att vi alla kan stå vid relingen och enas om hur stort toppen av isberget är, men bara kan spekulera i hur mycket som finns därunder.

Omedvetenheten kring, eller ignoransen av, maktfördelningen i ett kapitalistiskt samhälle gör att det faktiska utfallet av nyliberal politik är likriktning och storskalig strukturell censur. Häre återfinns den politiska vänternas stora utmaning. De förtryckande strukturer som kapitalismen ger upphov till är outtalade och kräver därför 1. Att synliggöras 2. Att bekämpas. Det går att punktmarkera vissa händelser eller företeelser som orättvisa, men det är mönstret av händelser och företeelser som utgör det verkliga förtrycket.

Att tillta, i någon mening, repressiva åtgärder för det allmännas bästa är något som ofta orsakar ideologiska konflikter. Socialister anklagas för att vilja skapa ett ”storebrorssamhälle”, där människor omyndigförklaras och fråntas rätten att göra egna val. Det bygger just på att den demokratiska socialismen innefattar en betydligt bredare definition av demokrati än nyliberaler och konservativa. Vår demokratisyn bygger på positiv frihet och att det faktiska utfallet ska vara jämlikt. Eftersom den positiva friheten handlar om frihet till något; utbildning, rörlighet, kultur, omsorg, innebär det att vi kollektivt måste kompromissa om våra intressen för att nå en balans där alla människor i samhället får plats. Så kan vi genom gemensamma lösningar frigöra varandra. Det är inte ett

storebrorssamhälle, det är ett solidariskt samhälle.

Alla rättigheter vi åtnjuter, som idag framstår som självklara, är resultatet av en politisk kamp. De har syftat till att utjämna maktförhållanden. Inga av dessa förhållanden är orörliga, varken förtryck eller privilegium. Förändring har skett för att vi har tagit strid för dem. Tagit strid för varandra.

Den samhällsutveckling vi nu ser runtom i Europa går i motsatt riktning. Högerextrema krafter använder demokratin som en hävstång för att avskaffa densamma. Värderingar om alla människors lika värde, och ansvaret som återföljer, likställs anklagande med censur. När rasister inte tilläts "sitt" utrymme, menar de sig vara censurerade. Istället för att fråga då sig om en offentlig censur är berättigad, ett sätt att skydda människor, blir den ett egenmäktigt argument för att få torgföra anti-demokratiska åsikter. (Libertas John Runeson fördjupar sig i kapitel 3 om användandet av en censurerad position och varför den alltid går hem.)

Om demokrati inte förstås som en process, utan som något absolut, blir den ett självuppfyllande argument för sin sak. "Vi har faktiskt yttrandefrihet i det här landet". Även riskkapitalister inom välfärden tar till detta grepp, som om fri företagsamhet i alla sektorer vore en självklarhet. Vilka har rätt att definiera det? Är det inte vi medborgare? Det är vi som ska ha makt att censurera marknaden - marknaden ska inte ha makt att censurera oss. Om vi gemensamt förfogar över utrymmen måste vi gemensamt komma överens om vilka grundläggande principer som ska råda. När vi väljer att avstå från att göra det, som nyliberalismen förordar, öppnar vi också upp för fascism, sexism och rasism.

Detta visar på behovet av en demokratisk norm som utgår från socialistiska värderingar om jämlikhet och positiv frihet. Vi kan inte reducera demokrati, och därmed inte heller censur, till en fråga om lagstiftning och formella rättigheter. Vi får inte missta demokratin för given. Demokratin är aldrig fullbordad, och det är ur just denna insikt vi som bäst kan uppnå den.

Demokrati möjliggörs genom maktutjämning, och kampen om makten är ständigt pågående. I strävan efter ett jämlikt samhälle är det kritiska tänkandet vår viktigaste demokratiska stöttepelare.

ELINOR ODEBERG

Chefredaktör Libertas